

'Het barst hier van geslaagd opbouwwerk'

Oud-architect prof. Cees de Wit wil werkers in de wijken wetenschappelijke grondslag bieden

Ooit was hij architect. In de jaren vijftig en zestig. Stadsvernieuwing confronteerde hem met menselijke problemen erachter, sociale vraagstukken. „En met dat sociologentaaltje. Daar begreep ik niets van. Daarom las ik er wat over. En begreep er nog niets van. Toen ben ik er maar ingedoken.”

In '74 studeerde hij in Utrecht af als socioloog. In '87 promoveerde hij. 'Niet bij staal alleen' heette zijn proefschrift. Sinds kort is hij bijzonder hoogleraar (anderhalve dag per week) aan de Erasmus Universiteit: prof. dr. Cees de Wit (54). Wat schuilt er achter die vreselijke naam titel van zijn leerstoel: 'Wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk'?

Door Henk Drent
ROTTERDAM — Zijn bewegingen, snijver moerend en vreselijk slonzige strapas zijn niet die van de doornen-boekenwurm. Meer van iemand die demonisch eigenhandig een renovatie-pendje oploopt. Al als architect beschouwd is hij tekenstafel als de helft van het werk. „Frustrant met bewonersgroepen van een wijk is niet zo belangrijk. Je werkt niet alleen met economisch kapitaal maar ook met cultureel kapitaal: al wat waarde vol is voor mensen.”

„De inspiratie komt nog steeds uit de praktijk,” zegt prof. Cees de Wit, doeleind op stadsvernieuwing en sociale woningbouw. „Maar praktisch alleen is niet genoeg: die draait soms iver zichzelf. Daarom is af en toe ook afstand geboden. Om samenhang te ontwerpen.”

„In is ontwaaren, maar zal blijven. Nou, dat is geen rechtvaardiging van zijn hoogleraarship van uit de ivooren toren van de wetenschap, en pastert hij gekonstelde vragen. „Ik ben er trots op dat het indertijd het mijne leerstoel niet van de universiteit komt maar uit de praktijk het Landelijk Platform Opbouwwerk en de Gradus Hendriks stichting, genoemd naar de notiprime maatschappelijke ontwikkeling van WVC. Het toont de noodzaak. Opbouwwerkers hebben het hardste druk. Te druk om zich ruggelooi te verdiepen in achtergronden en afzwaaiervrienden. Alleen al om een paar toe per week te lezen moet vaak een flesje geucht worden gevord. Dit heeft nu gevolg dat hij het gevoel hebben wilken het wél te moeten vinden, of de eigen beproefde aanpak te herhalen. Vandaar de behoefte aan betere wetenschappelijke onderbouwing van ervaringen en kennis.”

Maar waarom die vreselijke wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk? Waarom slet gewonen Op-

Prof. dr. Cees de Wit: „De inspiratie komt nog steeds uit de praktijk.”

bouwkundel? Ontbrekt de grondslag nog?

De Wit: „Ja, het gaat om ontwikkeling van een nieuwe wetenschap. Dat wetenschappelijke duidt er op dat we moeten nadenken over het wat moet kennis die we nodig hebben. Pas daarna volgt vertaling naar de praktijk. Het gaat om het helpen „aanrijzen” van spanningen, het mijnerfeld van maatschappelijke vormgeving. De voortdurende veranderingen leiden ertoe dat nieuwe vraagstukken met woorden-vragen moeten worden „beantwoord”. Door die kennisloof ontstond ook dat ontbrekende inzicht van werkveldende maatschappelijke herversterker het „grijsbarren”-kenningsveld.”

„Het doel van mijn taak is dus thematische oedening, dus per onderwerp, aan te brengen in een samen studeer. Toch komen dat bieden kennis in de praktijk als appels en peren door elkaar worden gebruikt. Maar dus ook kennis-overschicht. Zorgen dat de praktijk van het opbouwwerk beter wordt toegankelijk voor allerlei indragingen.

Ik ben een soort kwartiermaker, pionier, van onderwijs en onderzoek dat aansluit bij werkplegen-technische-vraagstukken, bij woon- en leefomgeving in de huizen. Kortom: op het weer groep krijgen op de eigen leefomgeving. Veel te veel werk, maar daar houd ik van.”

„Daarom is het goed dat we onderdak hebben bij filosofie, de Faculteit Wiskunde, de spil van alle wetenschappen. Dat geen specialisme, maar allerlei raakt raken met sociologie, economie, rechten, enz. Ik ben ook bij met Rotterdam vanwege het machtere klimaat daar, het pragmatisme. En de aanpak van de stadsvernieuwing, zoals die al onder wethouder Van der Plog op gang kwam en nu onder Tim Ruttenstein geactualiseerd wordt, ander meer door te zorgen voor een bevokingsaansetting van verschillende inkomensgroepen en voor sociale werkplegen. Als goed voorbeeld noemt hij de manier waarop de oude wijk Feijenoord betrokken is bij gesprekken over de nieuwe bouwplannen op de Kop van Zuid (Klein Manhanden).

De Wit verwacht over enkele jaren de eerste promoties over opbouwwerk: „In de praktijk maak je inspanningen. Onderbreking met enkele studenten zou sommigen de kans op een dissertatie bieden.”

„Een opbouwwerker heeft volgens hem veel weg van een hamoni. „Of van een advocaat die zich in eenzelfde situatie verplaatst, zonder bij voorbaat partij te kiezen. Of het nou gaat om migranten, een huishoudensmeder of seksleiders in een wijk. Hij is ook bemiddelbaar. Zo ontstond die inzicht van coöperatie en vaagheid.”

De Wit verbaast van een Utrechtse wethouder die nu een werkboek vertaaldt tegn hem riep. Die opbouwwerker is niet te vertrouwen. Gisteren schreef hij nog de voordelen van de voortgang van een renovatie. Maar vandaag komt hij op voor de belangen van een stel bewoners.”

„Dat inzicht is een oetrecht, gebaseerd op onbetrouwbaarheid over wat opbouwwerk is, namelijk werken op kruispunten van maatschappelijke veranderingen. Kruispunten waar iemand werk-

moeten mensen verwerken. „Een samenloop van die veranderingen kan dan te veel zijn, mensen in een spiraal omring brengen. Waar in de kans groter is dat zij niet langer deelnemen aan het maatschappelijk leven en zich wilden in afwijking ontwikkelen.”

Dat geven mensen niet graag toe van zichzelf, erkent De Wit. „Daarom houdt de goede opbouwwerker vaak zedig gepassieerd af. Het helpt hoopit mensen zichzelf te helpen. De rol van initiator, adviseur, advocaat en bemiddelaar, zonder nadrukkelijk de waarheid in pacht te hebben. Hij moet zich altijd afvragen wat het maatschappelijk draagvlak is voor wat hij doet. Anders zit je, voor je het weet, in de barrière van de cognitie. Daarom ben ik bij met Rotterdam het best daar van geslaagd opbouwwerk.”

De Wit toont zich niet gekkig met de sympathie in de PvdA voor de Zweedse aanpak van de werkloosheid. Hoewel hij op een kabinet met de PvdA, „Ik ben geen voorstander van overnemingen van het Zweedse model. Niet alleen omdat het schiere sociale kosten heeft, maar de verplichting tot verhuizing naar piekden waar een baan is. In je werkloosheid partij met dan? Zie je die dan alleen nog in het weekend?” Dat is geen IAT-relatie, maar een plankrelatie. En een de intolerantie die daar aan van zit. Je wordt er niet de rijk aangekomen als je geen baan hebt.”

De Wit hoopt op andere invaasloeken. „Vormen van maatschappelijke participatie zoals in Rotterdam waar de stichting Rotterdam Works samen met GSD, GAB en het Rotterdamse Instituut Opbouwwerk proberen werk te vinden voor moeilijk bemiddelbare werklozen. Zo kunnen binnenkort drie-honderd mensen met aanstelling op hun rekening aan de slag als taakvolwachters, coördinatoren in gebouwen, enz. Om vandaar toe mogelijkheids tegen te gaan.”

De constatering dat aanstelling op de uitkering extra geld kost, ontkent De Wit een. Welan, je slaat meerdere vliegen in één klap, je ontmoedig vandaar toe, geeft bewoners weer vertrouwen dat men positief bezig is in een wijk. Dat verdient zich dubbel en dwars terug. Alleen al in grondhouding en publieke werken. Direct en indirect. Direct omdat mensen geen verworpingen meer krijgen door vandaar toe en er minder schade wordt aangericht. Indirect omdat de spanningen in een buurt die men dikwijls niet durft uiten, uit angst voor represailles afblomen. Dat betekent ook minder spanningen in gezinnen, minder keren naar de huisarts.”

De samenwerking ontwikkelt zich naar een marktdoel: een samenhangende manier van organiseren met een organisatie-adviseur als gidsman. Precies de functie van de opbouwwerker.

Het Vrije Volk, 15 september 1989

'Het barst hier van geslaagd opbouwwerk'

Oud-architect prof. Cees de Wit wil werkers in de wijken wetenschappelijke grondslag bieden

Door Henk Drent

Ooit was hij architect. In de jaren vijftig en zestig. Stadsvernieuwing confronteerde hem met menselijke problemen erachter, sociale vraagstukken. „En met dat sociologentaaltje. Daar begreep ik niets van. Daarom las ik er wat over. En begreep er nog niets van. Toen ben ik er maar ingedoken.” In '74 studeerde hij in Utrecht af als socioloog. In '74 promoveerde hij. 'Niet bij staal alleen' heette zijn proefschrift. Sinds kort is hij bijzonder hoogleraar (anderhalve dag per week) aan de Erasmus

Universiteit: prof. dr. Cees de Wit (54). Wat schuilt er achter die vreselijk saaie titel van zijn leerstoel: 'Wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk'?

RDTTERDAM — Zijn bewegingen, stevige motoriek en vrolijkkleurige stropdas zijn niet die van de doorsnee-boekenwurm. Meer van iemand die desnoods eigenhandig een renovatie-pandje opknaapt. Al als architect beschouwde hij de tekentafel als de helft van het werk: „Praten met bewonersgroepen van een wijk is net zo belangrijk. Je werkt niet alleen met economisch kapitaal maar ook met cultureel kapitaal: al wat waardevol is voor mensen.”

„De inspiratie komt nog steeds uit de praktijk,” zegt prof. Cees de Wit, doelend op stadsvernieuwing en sociale woningbouw. „Maar praktijk alleen is niet genoeg; die struikelt soms over zichzelf. Daarom is af en toe ook afstand geboden. Om samenhang té ontwaren.” In te *ontwarren*, zoals zal blijken.

Nee, dat is geen rechtvaardiging van zijn hoogleraarschap vanuit de ivoren toren van de wetenschap, zo pareert hij opkomende vragen: „Ik ben er trots op dat het initiatief tot mijn leerstoel niet van de universiteit komt maar uit de praktijk: het Landelijk Platform Opbouwwerk en de Gradus Hendriks Stichting, genoemd naar de oud-topman maatschappelijke ontwikkeling van WVC. Dat toont de noodzaak. Opbouwwerkers hebben het hardstikke druk. Te druk om zich regelmatig te verdiepen in achtergronden en dwarsverbanden. Alleen al om een paar uur per week te lezen moet vaak een flink gevecht worden gevoerd. Dat heeft tot gevolg dat zij het gevoel hebben telkens het wiel te moeten uitvinden, of de eigen beproefde aanpak te herhalen. Vandaar de behoefte aan betere wetenschappelijke onderbouwing van ervaringen en kennis.”

Maar waarom die vreselijke mondvul: 'wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk'? Waarom niet gewoon Opbouwkunde? Ontbreekt de grondslag nog?

De Wit: „Ja, het gaat om ontwikkeling van een nieuwe wetenschap. Dat woordje 'grondslagen' duidt er op dat we moeten nadenken over het soort kennis dat we nodig hebben. Pas daarna volgt vertaling naar de praktijk. Het gaat om het helpen 'kaartlezen' van spanningsvelden, het mijnenveld van maatschappelijke vormgeving. De voortdurende veranderingen leiden ertoe dat nieuwe vraagstukken met woorden-van-gisteren moeten worden benoemd. Door die kenniskloof ontstond ook dat ontorechte imago van wereldvreemde maatschappijhervormer, het geitoharen-sokkenstempel.”

„Een deel van mijn taak is dus thematische ordening, dus per onderwerp, aan te brengen in ontstane theorieën. Voorkomen dat flarden kennis in de praktijk als appels en peren door elkaar worden gebruikt. Maar dus ook: kennisoverdracht. Zorgen dat de praktijk van het opbouwwerk beter wordt toegerust voor allerlei uitdagingen. Ik ben een soort kwartiermaker 'pionier' van onderwijs en onderzoek dat aansluit bij werkgelegenheidsvraagstukken, bij woon- en leefsituatie in de buurten. Kortom: op het weer greep krijgen op de eigen leefsituatie. Veel te veel werk, maar daar houd ik van.”

„Daarom is het goed dat we onderdak hebben bij filosofie, de Faculteit Wijsbegeerte, de spil van alle wetenschappen. Dus geen specialisatie, maar allerlei raakvlakken: met sociologie, economie, rechten, enz. Ik ben ook blij met Rotterdam vanwege het nuchtere klimaat daar, het pragmatisme. En de aanpak van de stadsvernieuwing, zoals die al onder wethouder Van der Ploeg op gang kwam en nu onder Pim Vermeulen geactualiseerd wordt; onder meer door te zorgen voor een bevolkingssamenstelling van verschillende inkomensgroepen en voor stedelijke werkgelegenheid. Als goed voorbeeld noemt hij de manier waarop de oude wijk Feijenoord betrokken is bij gesprekken over de nieuwbouwplannen op de Kop van Zuid (Klein Manhattan).

De Wit verwacht over enkele jaren de eerste promoties over opbouwwerk: „In de praktijk maak je tropenjaren. Onderbreking met enkele studie jaren zou sommigen de kans op een dissertatie bieden.” Een opbouwwerker heeft volgens hem veel weg van een kameleon. „Of van een advocaat die zich in iemands situatie verplaatst, zonder bij voorbaat partij te kiezen. Of het nou gaat om migranten, om bijstandsmoeders of winkeliers in een wijk. Hij is ook bemiddelaar. Zo ontstond die imago van

ongrijpbaarheid en vaagheid." De Wit verhaalt van een Utrechts wethouder die na een werkbezoek vertwijfeld tegen hem riep: 'Die opbouwwerker is niet te vertrouwen. Gisteren schetste hij nog de voordelen van de voortgang van een renovatie. Maar vandaag komt hij op voor de belangen van een stel bewoners.'

„Dat imago is zeer onterecht; gebaseerd op onwetendheid over wat opbouwwerk is, namelijk: werken op kruispunten van maatschappelijke veranderingen. Kruispunten waar iemands werk-, woon- en andere maatschappelijke en privé-problemen samenkomen, onderling verstrikt raken. Mensen die in de knel komen, weer greep geven op hun leefsituatie, aanzetten tot verbeteren van eigen omstandigheden. Adviseren bij vormen van georganiseerd initiatief."

De Wit somt wat veranderingen op: religies verliezen hun greep op steeds meer mensen, echtscheidingen, eenpersoons huishoudens nemen toe, de politiek van terugtrekkende overheid'. Op wereldschaal: vluchtelingen en migranten die samenstelling van bevolkingen wijzigden, de Europese eenwording, de veranderingen die Gorbatsjov in gang zette, enz.

In eigen stad, Rotterdam, de enorme bouw- en renovatiedrift die complete wijken ondersteboven haalt, de verschuiving van haven en industrie naar dienstverlenende sectoren. En niet te vergeten de gebieden waarop De Wit zich zelf gaat richten: de plaats van langdurig werklozen in wijken, inpassing van de tweede generatie gastarbeiders. De psychische, sociale en materiële invloeden van al dit soort veranderingen moeten mensen verwerken. „Een samenloop van die veranderingen kan dan te veel zijn, mensen in een spiraal omlaag brengen. Waarin de kans groter is dat zij niet langer deelnemen aan het maatschappelijk leven en zich wellicht tot ellendeling ontwikkelen."

Dat geven mensen niet graag toe van zichzelf, erkent De Wit. „Daarom houdt de goede opbouwwerker waar nodig gepaste afstand. Helpt hooguit mensen zichzelf te helpen. De rol van initiator, adviseur, advocaat en bemiddelaar, zonder nadrukkelijk de waarheid in pacht te hebben. Hij moet zich altijd afvragen wat het maatschappelijk draagvlak is voor wat hij doet. Anders zit je, voor je het weet, in de 'terreur' van de utopie. Daarom ben ik blij met Rotterdam: het barst daar van geslaagd opbouwwerk."

De Wit toont zich niet gelukkig met de sympathie in de PvdA voor de Zweedse aanpak van de werkloosheid. Hoewel hopen op een kabinet met de PvdA: „Ik ben geen voorstander van overneming van het Zweedse model. Niet alleen omdat het scherpe sociale kanten heeft, zoals de verplichting tot verhuizing naar plekken waar een baan is. En je werkende partner dan? Zie je die dan alleen nog in het weekeinde? Dat is geen LAT-relatie, maar een plank-relatie. En neem de intolerantie die daar aan vast zit. Je wordt er met de nek aangekeken als je geen baan hebt."

De Wit hoopt op andere invalshoeken. „Vormen van maatschappelijke participatie zoals in Rotterdam waar de stichting Rotterdam Werkt samen met GSD, GAB en het Rotterdams Instituut Opbouwwerk proberen werk te vinden voor moeilijk bemiddelbare werklozen. Zo kunnen binnenkort driehonderd mensen met aanvulling op hun uitkering aan de slag als tunnelwachters, conciërges in gebouwen, enz. Om vandalisme en onveiligheid tegen te gaan.

De constatering dat aanvulling op de uitkering extra geld kost, ontlokt De Wit een: „Welnee, je slaat meerdere vliegen in één klap: je ontmoedigt vandalisme, geeft bewoners weer vertrouwen dat men positief bezig is in een wijk. Dat verdient zich dubbel en dwars terug. Alleen al in gezondheidszorg en publieke werken. Direct en indirect. Direct omdat mensen geen verwondingen meer oplopen door vandalisme en er minder schade wordt aangericht. Indirect omdat de spanningen in een buurt die men dikwijls niet durft uiten, uit angst voor represailles, afnemen. Dat betekent ook: minder spanningen in gezinnen, minder keren naar de huisarts."

„De samenleving ontwikkelt zich naar een marktmodel: een zakelijker omgaan met elkaar. In het zakenleven kent men de organisatie-adviseur als gangmaker. Precies de functie van de opbouwwerker."

Prof. dr. Cees de Wit: „De inspiratie komt nog steeds uit de praktijk.“